

עומקא דפרשה

הקבוצה לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

פר' ואתחנן - בענין הציפיה לגאולה

בס"ד ערש"ק נחמו י"ב מנחם אב תש"ע

זנוכה כולנו לאורו

שואל כענין

שבת נחמו

הציפיה לגאולה

ציפית לישועה

שער הציין

לא מאסתים לכלותם

תגובות

שואל כענין

הרב מנחם כהן

נהגו בית ישראל במוצ"ש לומר מענין אליהו הנביא. והוא מאו"ז וכתב בטור מנהג זה בסו"ס רצט. ובארו הפוסקים לפי שאליהו לא הגיע לא בשבת ולא בע"ש, לכן נהגו לומר כן במוצאי שבת. ויש לידע מדוע במוצאי יו"ט לא נהגו לומר מענין אליהו הנביא. וע' אבודרהם. וליקוטי תשובות חת"ס צח.

בברכת ברית מילה אומרים הרחמן בברהמ"ז קודם הרחמן הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים. ואחרי כן הרחמן הוא ישלח לנו כהן צדק שקאי על אליהו כמבואר שם. וצריך תלמוד הרי ביאת אליהו קודמת לביאת משיח. [וחשבת וראיתי שכונתו בזה לחכ"א במכתבו בזה שבזה נרמו שבגאולה של אחישנה יתכן שתקדם ביאת המשיח לאליהו הנביא. ע' בפלתי' ס' קן].

כתב המ"ב ס' רכ"ג דבר חידוש כדבר פשוט שמי שנולדה לו בת בשעה שרואה אותה יש לו לברך שהחינו כדן רואה פני חבירו החביב לו. ונסתפקתי בשעה שתהא תחת המתים האם יברכו שהחינו על המתים שיקומו. ומה דין היתום שמעולם לא ראה פני אביו האם גם יוכל לברך שהחינו.

למנצח מזמור לדוד. כתב הלבוש ס' קלד. שמזמור הזה מענין הקץ, שעל זמן הגאולה כתיב בדניאל והיתה עת צרה ע"ש שביאר על משיח ועל מלחמת גוג ומגוג. ולכן נהגו לאומרו סמוך לאמירת ובא לציין גואל. ומהסתם מי שיתוסף לו ידיעה זו במדה מסויימת יש לצפות לישועה באמירת למנצח.

שבת נחמו - קיום הציפיה לישועה

הרב צ. גלעזר

מקור שבת נחמו בפסיקתא, ונפ' במרדכי מגילה וברמב"ם פ"ג מהל' תפילה ה"ט. וטעמה כ' היוסף אומץ (תתצג) אחר שעברו תשיעי ועשירי יסיח האדם דעתו ויזכור לחנמה... ומפני זה קורין שבת שאחר ת"ב שבת נחמו... ומרבין בו בפיוט וזמרה וראוי להתענג בו יותר משאר שבתות השנה, וכ"כ בן שועיב שמצוה לעשותו כיו"ט. עכ"ל.

וצ"ב מהו ענין זה להסיח דעת מהחורבן, והרי אדרבה איכא דינים בכל השנה משום זכר לחורבן, ועי' תוספתא ב"ב ספ"ב דכל המתאבל על ירושלים רואה בנחמתה נאמר על כל השנה.

ונראה דענינו מצד הדין של צפיה לישועה, שהוא מצוה חיובית לחכות לביאת המשיח. והעוסק באבלות בצורה של ת"ב יותר מהשיעור, יש בזה משום יאוש מן הגאולה, והוי ביטול המצוה שהיא מעיקרי הדת. ובפרט לשי' הסמ"ק (א) שהצפיה לישועה היא **מדאורייתא** בכלל מצות האמונה, וכ' רבינו פרץ שם דלפ"ז היא כתובה בתורה. [וא"כ כנגד אבילות בין המצרים ות"ב שהיא מדרבנן, ז' דנחמתא הוי קיום דאורייתא].

ויש לפרש בזה דברי הכל-בו בהל' ת"ב (סב) שכ' מנהג קדום שהנשים רוחצות ראשן מן המנחה ולמעלה בת"ב כי צריך לעשות זכר לגואל ולמנחם כדי שלא יתיאשו מן הגאולה. ומבואר שהתירו רחיצה בת"ב כדי שלא יתיאשו מהגאולה, וביאורו כנ"ל דהאמונה בגאולה דוחה את דיני האבילות [אף אם אינו מדאורייתא אך עדיפא משום שהוא מעיקרי האמונה].

וא"כ זהו הענין של שבת נחמו שסיח דעתו מהאבילות, והיינו משום מצות הציפיה לגאולה. ועי"ש ביוס"א שהוכיח מדברי הכל בו הנ"ל שאבילות **אחר זמנה היא איסור**, דחייבים לזכור הגאולה אחר י' באב. ועי' במהר"ל (הל' ת"ב כז) שכ' שבת נחמו הוא השבת הסמוך אחר ט"ב וישמחו כל העם ויבטחו לנחמת ביאת הגואל. ולהנ"ל הוא קיום מ"ע המוכרחת אחר האבילות דת"ב כדי שלא יבא מהאבילות להתיאש מהגאולה.

ומ"ש היוס"א מהר"י אבן שועיב (תלמיד הרשב"א) שמצוה לעשותו כיו"ט, הוא בפר' ואתחנן, שהאר"ץ בעיני ט"ו באב ובסוה"ד כ' ולכן נהגו לעשות השבת הזה אחר ט"ב באב יו"ט והיא מצוה גדולה שהוא יום נחמה. ואע"פ שאינו יו"ט משום עשו אותו יום מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו... וכל השמח בו זוכה בנחמת בנין ביהמ"ק... ומבואר דעיקרו משום טעם אחר, והיא שי' הריטב"א בשלהי תענית (ל: דהשמחה בשבת שאחרי ת"ב היא מפני ט"ו באב. ע"ש.

ק"ג
ציין

זנוכה כולנו מהרה לאורו

הרב יצחק ליסיצין

בסנהדרין קיא. ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה (ירמ' ג), אמר ר"ל דברים ככתבן, שלא ימלטו אלא א' מעיר וב' ממשפחה (רש"י). א"ל רבי יוחנן לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי, אלא [חסיד] א' מעיר מזכה כל העיר כולה ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה. באבודרהם (פי' הקדיש) ובכל בו (ס' ז) כתבו בחייוכו וביומיכו ובחיי דכל בית ישראל, לכך מתברכין ישראל כאן בברכת החיים לפי שבזמן הגאולה לא ישארו כי אם א' מעיר וב' ממשפחה. והק' בגליוני הש"ס (בסנה') צ"ע דנקטו כר"ל דאמר דברים ככתבן והרי קיי"ל כריו"ח לגבי ר"ל.

והנה במכתב מאליהו (ח"ג עמ' 353) כתב מתקו"ז שבאגדה אין מחלוקת, אלא דברי כולם אמת צדקו יחדיו, וכל אחד אומר מבחינה ודרגה אחרת. ע"כ. ובסוגיין העיר הרב נפתלי היימן שליט"א דריו"ח לא פליג על ר"ל כבכל דוכתי, אלא אומר לו לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי, משמע שמודה לדברי ר"ל אבל לא ניח"ל וכו', וצ"ב.

ונראה בס"ד ליישב עפ"מ ש"כ האלשי"ך ז"ל (תהלים נ"ג ז' הב' ד"ה או) על מש"א (סנה' צח). זכו אחישנה לא זכו בעתה, שאם לא זכו ימותו הבלתי צדיקים וישארו קצת בלבד אשר קדוש יאמר לו ע"י חבלי משיח. ואם זכו לא יהיו חבלי משיח וישארו וישמחו יחד כולם, בין השלמים ובין אשר לא שלמים. ע"כ. וכחידושו שאפשר שיזכו כולם גם הבלתי צדיקים, מצאתי גם באהבת יונתן (הפט' עקב ד"ה וידעת) שכ' שלצדיקים ישתנה הטבע שתלד אשה בכל יום ובלי צער לידה, והולדות יגדלו מיד ולא יצטרכו למניקות. אבל לרשעים שהאמינו שיבוא הגואל צדק ולא יהיו צדיקים בתכלית השלמות, אלו יזכו לטובת הגאולה בשכר האמונה, ולהם יהיה כדעת שמואל שלא יהיה הפרש אלא שעבוד מלכויות, ואצלם יתקיים ושרותיהם מניקותיך. עכ"ד.

עפ"ז י"ל שהפס' א' מעיר וב' ממשפחה אכן מתפרש בב' אופנים, א' על גאולה בעתה, שדברים ככתבן, וכך אמר ר"ל ואמר לו ריו"ח לא ניחא למרייהו שתנקוט שלא יזכו ותהיה הגאולה בעתה באופן כזה. אלא תפרש הפס' באופן הב', שיזכו ליגאל באחישנה, שחסידי א' מזכה כל העיר, וב' ממשפחה מזכין כל המשפחה, שאע"פ שאינם צדיקים, אעפ"כ ע"י האמונה יגאלו כולם.

וזהו הכוונה בקדיש, שהרי גם אם לא יזכו, ובלי שנבקש עכ"פ בבוא עיתה תהיה הגאולה, אלא שאז ישארו רק א' מעיר וב' ממשפחה, ולכן מבקשים שזוכה לגאולה בעגלא ובזמן קריב - אחישנה, דאז תהיה בחייוכו וביומיכו ובחיי דכל בית ישראל.

ובכך נבין להפליא את בקשתנו אור חדש על ציון תאיר "זנוכה כולנו מהרה" לאורו, שע"י "זנוכה" - זכו, תהיה "מהרה" - אחישנה, ונשאר "כולנו".

במה תלוי ה"זכו" שנגאלים באחישנה אע"פ שאינם צדיקים? נראה מדנחרב בהמ"ק בעוון שנאת חנם. שע"י אחדות כל בני העיר והמשפחה, זכאים כולם להגאל בזכות הצדיק השלם שביניהם. וכע"ז הביא בשמיה"ל ח"ב פ"ז מזהו"ק דבי כנישתא חדא, אם היו שומרים מידת השלום כדבעי, יכולים לזכות לביאת המשיח. ואולי זהו שאומרים בברכת החודש הוא יגאל אותנו "בקרוב... חברים כל ישראל". שע"י שכל ישראל יהיו חברים, יזכו כולם להגאל בקרוב - אחישנה.

ותחינה עינינו בשובך לציין "ברחמים". עפ"ד האלשי"ך הנ"ל נל"פ דגאולת בעתה היא רק למקצת קדושים שזכאים במידת הדין וע"י חבלי משיח. ובקשתנו היא שישוּב באחישנה שאז ינהג ברחמים להשאיר את כולנו גם את שאינם צדיקים.

הצפיה לגאולה וישועה

הרב נתן פלד

א. חיוב צפית לישועה.

בגמ' שבת (ל"א.) כשמכניסים אדם לדין כשם ששואלין אותו עם קבעת עיתים לתורה כך שואלים 'צפית לישועה'. וכן ברמב"ם (הל' מלכים פר' י"א ה"א) פסק להלכה 'מי שאינו מאמין במלך המשיח או מי שאינו מחכה לביאתו הוא כופר בתורה ובמשה רבינו'. ואם יאמר האדם האם בשבילי מתעכבת הגאולה, בידי לקרבה הרי אני האדם הפשוט מועיל משהו? כתב ע"ז בפלא יועץ (ציפוי) מהזוהר הקד' 'כל מצוה שעושים ישראל מחזקים כנפי השכינה והיא פורחת יותר גבוה, ועל כל עבירה שעושה כאו"א מכביד השכינה ויורדת למטה...אפילו אחד משראל שיעשה תשובה שלמה יכול לקרב לגאולה', וכמאחז"ל עה"פ 'שובה ישראל' (הושע י"ד, ב), שמשום הכי נאמר בלשון יחיד, ועכשיו תבין מאחז"ל 'כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו' (ירושלמי יומא שם), ועתיד ליתן את הדין על שלא משך ידו מעברות. וכן במס"י פ"ט הוסיף, המפני תפילתי תצמח הישועה? אלא נחת רוח לפני ד' שיהיו בניו מבקשים ומתפללים ע"ז וה' שמח בזה.

ב. בתפילה מקרבים הגאולה.

באם נתבונן נחזה שרוב התפלות שאנו מתפללים, וכן מה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, זה ששייב שכנתו לציון, והתנאי הוא רק 'בתפילה אמיתית מלב שלם', ולא ח"ו שנתפלת כמצות אנשי מלומדה. וזה משכ' בב"ר 'כל תפילתן של ישראל אינו אלא על ביהמ"ק מתי יתבני בית מקדשא', וכבר כת' החפץ חיים (קו' ציפת לישועה פ"ג) שתפילות אלו מחייבות אותנו לעורר בעצמינו רצון זה שלא נהיה ח"ו כדוברי שקרים ח"ו, וביותר שפשוט שלא מספיק לבקש 'בפה' את ביהמ"ק אלא צריך לרצות את זה באמת ולתבוע את זה. וכן אומרים בתפילה ועל כן נקוה לך 'ה' אלוקינו, ואם לא מקוים לראות מהרה בתפילת עיון וגו' הרי"ז ממש שם שמים לבטלה ודיבור שקר, עכת"ד. וכן בשמו"ע בג' ברכות מיוחדות שתיקנו על ענין ירושלים, ולירושלים עירך, את צמח דוד, רצה, ועוד שני ברכות על הגאולה תקע בשופר, והשיבה שופטנו. ובסוף התפילה יה"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו. ובבהמ"ז אנו מבקשים בברכה שלישית על בנין ירושלים. ובאם נתחזק לכה"פ בתפילותינו לכוון כראוי במילים אלו, כבר אנו במצב של 'לישועתך קיוינו כל היום' ומצפים לבנין ביהמ"ק. ועוד כשכלל ישראל מבקשים ומחכים באמת הקב"ה לא ישיבם ריקם, כדכ' בילקוט איכה (תתקצ"ז) 'דור שהוא מצפה למלכותי מיד נגאלים שנאמר ויש תקוה לאחרייתך נאום ה' ושוב בניים לגבולם'. ועוד הנביא [פס"ב] מזרז את המתאבלים על ציון שלא יפסיקו מלבקש ולא ינחו להקב"ה לרגע אלא יפצירו בו עד שיכונן את ירושלים 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום'..

ג. מעלות טובות שיש למחכים ומצפים.

ויש עוד להתבונן שישנם כמה מעלות טובות שיש למחכים ומצפים וע"י ההתבוננות בזה יקל לנו העבודה. א. כת' בקב הישר [פצ"ג] 'וקבלה אמיתית בידי כל מי שבלבו תדיר צער על גלות השכינה וזכה לכתר תורה'. ועוד כ' במס' דרך ארץ זוטא [פ' השלום] אמר הקב"ה לישראל אתם גרמתם להחריב את ביתי ולהגלות את בני, הוו שואלים בשלומה, ואני מוחל לכם'. ובתד"א רבא [פ"ד] כ' 'כל חכם משראל שיש בו דברי תורה לאמיתו ומתאנה על כבודו של הקב"ה ושל ישראל ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים וביהמ"ק ולישועה שתצמח בקרוב וכו' זוכה לרוח הקודש'.

ד. ההפסד ברוחניות ובגשמיות בהעדר בהמ"ק.

עבודתינו בכל השנה להרגיש צפיה לבנין ביהמ"ק, והיאך נגיע לכך? ע"י שנרגיש מה חסר לנו כשאין ביהמ"ק בימינו. האלשיך מבאר עה"פ באיכה (פ"ה ט"ז) 'נפלה עטרת ראשינו .. זה ביהמ"ק שנחרב, ע"כ אוי לנו כי חטאנו ואין מקדש לכפר חטאתינו'. בזמן ביהמ"ק אדם רצה לחזור בתשובה ולהתקרב אליו היה יותר בקלות, וכ' בילקוט (פר' ואתחנן אות תתט"ז) עה"פ 'ההר הטוב הזה והלבנון', שזה הולך על ביהמ"ק שמלבין עוונותיהם של ישראל. ובזוהר הק' (ויקהל) מובא שע"י ריח הקטורת בא לאדם השתוקקות לעבודת ד', והסט"א ברחח מריח הקטורת, וכן מבואר שע"י ההסתכלות בציץ היו באים לשברון לב ולשוב בתשובה שלימה. וכ"ז ועוד הרבה ניסים ונפלאות שהיו בזמן המקדש כ"ז חסר לנו היום. וכבר כת' היעב"ץ (סי' בית יעקב) ...לפי שיצא האבל הלו מליבנו, בהיותינו שוקטים בארץ לא יחוננו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו. ע"כ כמת מלב שכחנו .. ביחוד ביום ט"ב המר. מי ומי המתאבל על נאנח על חורבן הבית ושמונות ארצינו כראוי ממעמקי הלב כמה דמעות נשפכות על זאת. ואצ"ל בשאר ימות השנה אין זוכר ואין פוקד.. כאילו מקרה הוא לנו. עכת"ד. [חלק מהמקורות מקונו' בית קדשינו ותפארתנו, ומנחם ציון]. יה"ר שנזכה להיות נענים על בקשתנו להגאל גאולה שלמה בקרוב. ויתקיים בנו מאחז"ל 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה' בב"א.

צפית לישועה

הרב נחמיה שנברגר

איתא בגמ' (שבת ל"א.) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו כו' צפית לישועה כו'. פירש"י לדברי הנביאים. וצ"ב כוונתו. וצ"ל לפי שצפיתנו לגאולה מיוסדת עפ"מ שקבלנו מדברי הנביאים, לכך נחשב זה כצפיה לקיום דברי הנביאים. ואולם מדברי הרמב"ם (פי"א מהל' מלכים ה"א) מבואר דהוא גם מן התורה, דכתב 'וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלוקיך כו' ושב וקבצך כו'. וצ"ע קצת לפי"ז מדוע ברש"י כתב רק לדברי הנביאים. ובדרך אפשר י"ל דבנביאים הוזכר הענין של פתאום יבוא כו' ומחמת כן יש לצפותו בכל עת ממש.

ואמנם יש להבין עיקר שאלת 'צפית לישועה', דבפשטות אין הצפיה נראית כדבר שיש בו תכלית בפנ"ע. דהנה ענין זה מורכב מג' שלבים, ראשית צריך אדם לברר ולדעת מדוע חפץ הוא בגאולה, מה חסר לנו במצבנו הנוכחי ומה תועיל לנו הישועה [כי בלא שתוקדם לו הבנה זו מהיכי תיתי שיעצה לגאולה]. לאחר שיש לו ענין בקירוב הגאולה, מצפה הוא ומחכה בכל יום שיבוא. ומאחר שיש לו צפיה גדולה לגאולה, ממילא משתדל הוא ועושה כל מה שביכולתו לעשות לצורך קידום בואה. וא"כ כשבאים עתה לשאול את האדם אם עשה מה שצריך לעשות בענין זה, לכאורה היה נראה יותר מתאים שישאלוהו על שלב א', האם עיין וחקר מה חסר לו בגאולה, או לחילופין יש לשואלו על השלב האחרון מה עשה בפועל לצורך קירוב הגאולה, אבל איזה ענין יש לשואלו על הצפיה לגאולה, מה שנראה בעינינו כאמצעי גרידא ולא כתכלית, אתמהא.

ואמנם לאחר העיון נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דהן אמת שהצפיה לישועה הרי היא אמצעי לקירוב הגאולה, וכפי שהיה מפרש הח"ח זצ"ל מש"כ 'אחכה לו בכל יום שיבוא' בעובדא שהיה עם הגר"ד זצ"ל גאב"ד דבריסק, כשהחליטו ראשי הקהילה להושיבו על כסא הרבנות בעירם ומתחילה השיבם הגאון זצ"ל ריקם ולא הסכים לקבל מינוי זה עד שא"ל ידע רבנו כי שלושים אלף יהודים יושבים ומחכים עליו ואז נתרצה להם, ואמר הח"ח שהדברים ק"ו, אם הגר"ד לא השיב ריקם פניהם של ל' אלף יהודים בשביל שישבו וחילו לו כ"ש שמלך המשיח לא ישיב ריקם בקשת כלל ישראל אם רק יחכו באמת ובתמים לביאתו.

ברם, הצפיה לגאולה הרי היא גם תכלית בפנ"ע. וכמו שמביא הח"ח זצ"ל מהילקוט באיכה, דבשעת חורבן הבית אמר יצחק אבינו לפני הקב"ה שמה אין חזרה לבנים, והשיבו הקב"ה אל תאמר כן יש דור שהוא מצפה למלכותי מיד הם נגאלים שנאמר כו'. מבואר בזה שעצם הצפיה היא המביאה את הגאולה. וכמו שביאר הח"ח במק"א שענין הצפיה לגאולה הוא מלשון 'צופה ומביט', כמי שעומד על הר גבוה ומשם צופה הוא למרחק על כל מה שמתרחש לבוא, כן האדם המצפה לביאת המשיח הינו צופה ומביט מתי כבר יבוא.

ונראה לבאר מהו הענין שיש בעצם צפיה זו, משום שבכך הוא מראה את כמיהתו ותשוקתו לחזות בבנין המקדש וגלוי שכנתו ית', וזהו גופא כבודו. דוגמא לדבר מצינו ברמב"ם (הל' שבת ה"ב) 'איזהו כבוד זה שאמרו חכמים כו' ויושב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך'. וכמסופר על מין הגר"ז זצ"ל שהיה מקיים דברי הרמב"ם אלו למעשה בכל ערש"ק, היה יושב ומצפה לביאת שבת המלכה, וכמו ששם בודאי אין בצפיה זו משום זירוהו כניסת השבת אלא שזהו כבודה של השבת בכך שממתינים לבואה. כמו"כ בענינינו, עצם הצפיה לגאולה מכבדת היא את הקב"ה וביהמ"ק, והוי תכלית בפנ"ע, [רק שכמובן בכלל מאתים מנה, צפיינו זו מנחת הקדמה של עיון ולימוד דברי הנביאים ורבותינו שהאריכו לבאר לנו מעלת הגאולה ובנין ביהמ"ק]. לפיכך מבואר היטב מה ששואלים לאדם בשעת כניסתו לדין 'צפית לישועה', האם קיימת תכלית זו של צפיה לגאולה, שיש בה משום כבוד לבית חיינו. ואולי זהו עומק דברי הגמ' בסוכה 'ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה', דלהמבואר דרישה זו אינה רק אמצעי לדעת מה טיבה, אלא היא גופא גורמת כבוד המקדש, והיא הגורמת לבנינו.

היוצא מדברינו, שאם רצינו להתחזק באיזה ענין שיש בו כדי לקרב את הגאולה, ישנם כמובן את הדברים המוזכרים הרבה בחז"ל כגון אחדות ישראל כו', אבל להנ"ל י"ל כי בהתעסקות בענינים המראים על צפיתו לישועה, בין אם זה חיזוק בכונת בקטעים בתפילה המיוסדים בעיקר על ענין זה (כגון כי לישועתך קיונו כל היום, עיין שע"ת או"ח ק"ח), ובין אם הוא בלימוד ועיסוק בעניני קדשים (שגם בזה היה הח"ח זצ"ל מרבה לדבר ולכתוב דהעוסק בזה מראה את גודל תשוקתו לקיום עבודה זו), בזה לבד מקיים ענין הצפית לישועה, ויהא חלקו ממקרבי הגאולה.

יה"ר שנזכה לקיים כל ג' הענינים שהזכרנו, שנבין כמה חסר לנו במצבנו הנוכחי ברוחניות וגשמיות, נצפה לגאולה, ונשתדל באותם הדברים שיש בהם כדי לקרב הגאולה, ואז בעזרת"ת נזכה לגאולה השלימה, ולבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

חיוב הציפיה לגאולה

הסמ"ק במ"ע א כלל את הציפיה לישועה במצות האמונה, שבדיבור אנכי נאמר "כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהשיעם". והוסיף ע"ז רבינו פרץ (הגהות הר"פ) "א"כ צפית לישועה מצוה כתיבה היא מאנכי ולכך שואלין עליה".

ודעת החרדים (פל"ה לד) דהחיוב מדברי קבלה שכ' צוה יתברך ע"י נביאיו להיות אדם מקוה ומצפה ישועת ישראל ע"י ביאת משיחנו בכל יום.

וע"י ברמב"ם הל' מלכים (פ"א ה"א) המלך המשיח וכו' וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו וכו'.

מעיקרי האמונה

העיקר ה"ב הוא האמונה בביאת המשיח, ויסודו בפיה"מ לרמב"ם בסנהדרין (הקדמה לפרק חלק), "והוא להאמין ולאמת שיבא, ואין לומר שנתאחר אם יתמהמה חכה לו". וע"ש (בסוף היסודות) שכ' שכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מהכלל וכפר בעיקר וקוצץ בנטיעות וחובה לשנות ולהשמידו. וכ"כ בהל' תשובה (גו), שהכופרים בתחיה"מ ובביאת הגואל הם מאלו שאין להם חלק לעוה"ב אלא נכרתים ואובדין וכו'.

אבל דעת ס' העיקרים (מאמר ד' פמ"ב) שאמנם האמונה בביאת המשיח היא מחוייבת, אבל המחיש ביאתו לא נחשב כופר בעיקר. ועיקר ראייתו מר' הילל בסנהדרין (צח-צט). שאין משיח לישראל כיון שהנבואות נתקיימו כבר בימי חזקיהו.

והר"י אברבנאל בישועות משיחו (ח"א פ"ג) דחאו בחריפות, יעו"ש דודאי ביאת המשיח עיקר מעיקרי הדת. וע"ע בר"ן בסנהדרין שם שביאר דר' הילל ס"ל לקצר בימות המשיח מהבחינה הגופנית, שלא יצטרכוהו לכבוש האומות אלא מיד ביציאה מהגלות כבוד ה' יראה.

וע"י בתשו"ת חת"ס (יו"ד שנו) דש"י ג"כ (כהעיקרים) דאינו מעיקרי הדת, אך מטעם אחר, דלא יתכן דעומ"ש תלויה בגאולתנו. אכן כ' דהוא רק שאינו יסוד בפ"ע, אבל כיון שבתורה ובנביאים נאמרה הגאולה, ממילא המפקפק בה הרי"ז כופר בעיקר האמת התורה והנביאים שהיא יסוד הכל. [וע"ש דגם לר' הילל יש גאולה אלא שאין משיח מלך, והאומר קי"ל כר"ה ה"ז כופר בעיקר].

צפית לישועה

בשבת לא. אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עיתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר.

ופירש"י צפית לישועה - לדברי הנביאים. ונראה ביאורו עפ"י מש"נ לק' דמי שאינו מחכה בהכרח שאינו מאמין בדברי הנביאים, [דהמאמין באמת לא יתכן שאינו מצפה לזה], הרי שהמצפה לישועה הוא למה שכתוב בנביאים. [ויתכן עוד דאתא לאפוקי משי" בעל העיקרים (מ"ד מב) שדברי הנביאים אינם בהכרח חלק מהאמונה בביאת המשיח, שהרי י"א שחלק מהן כבר נתקיימו (סנהדרין צט), ע"ש]. והעיקרים (מ"ד פמ"ח) פ"י דזוהי ישועת כלל האומה, והיינו שראוי לאדם שיקוה תמיד לה' שיושיע את כלל אומתו. [וכ"מ בחת"ס הנ"ל דהאמונה במשיח ענינה גאולת ישראל].

אכן בפשטות, הישועה שאנו מקוים לה אינה רק מהגלות אלא היא העולם המתוקן שזו תכלית הבריה לגלות ייחודו ית' [ע"י דע"ת]. ודאי שכן הוא לשיטת הסמ"ק שענין צפית לישועה נכלל בדיבור אנכי שנאמר במ"ת, והיינו לפני הגלות. [וכך נראה מד' הרמב"ם בפ"ט מהל' תשובה (ובפ"ב מהל' מלכים ה"ד) שכ' ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם ימות המלך המשיח... והנביאים הרי היו לפני חורבן הבית]. וכ"כ באור יהל (ח"ג קלו). וע"ע בס' מצוות ה' (ט,לב) שאף בני נח מחוייבים באמונת ביאת המשיח, וע"כ כנ"ל. ולכא' הוא מוכרח מעצם הענין שהרי ו' השאלות ששואלין לאדם בשעת הדין הן לכל ישראל מאז מתן תורה, [ולא רק מהחורבן והלאה]. וע"כ דהישועה היא לתקן עולם במלכותו ית', ולכן היא מהשאלות המרכזיות שבעבודת האדם, אם ציפה כל ימיו לתיקון העולם ולגילוי כבוד מלכות שמים, שזו תכלית כל המציאות.

וע"י ר"ן בשבת שם שהוסיף "צפית לישועה בימין". ויתכן ביאורו עפ"י הנ"ל דלא סגי שחפץ שהעולם יבא לתיקונו, אלא דווקא שמייחל לראות בעיניו את גילוי כבודו ית'.

ציפיה לישועה פרטית

במחנה ישראל פכ"ה אחר שהאריך בענין הציפיה לגאולה בכל יום, כ' מהספרים שלא רק לגאולה צריך לצפות, אלא בכל צרה צריך לצפות לישועת ה'. והביא מ"ש בשם האר"י שבכל יום כשאומר "כי לישועתך קיוונו כל היום", כיוון שמצפה לישועה על כל צרה שנמצא בו, והוא מסוגל מאוד להצלה. ויבאר עפ"י הסמ"ק הנ"ל דהציפיה לישועה היא ממצות האמונה, ודו"ק. וע"י בד' הר"י בשע"ת (ש"ג לב) כי תצא למלחמה וכו' הוזהרנו בזה שאם יראה האדם צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה.

אחכה לו

בל' הגמ' צפית לישועה פי"ח הח"ח (צפ"ל פ"ג) שהוא לשון ראייה כצופה שעומד גבוה, שרואה את הישועה באופק. וכן מוכח במדרש (שמו"ר פ"ל כ) צפה לישועה שהיא קרובה לך לךך נאמר כי קרובה ישועתי לבא. והיינו הידיעה ש"הנה זה עומד אחר כתלנו".

ומפורסמים ד' הגר"ז (עובדות והנהגות ח"א שכח ועוד) דמוכח מהרמב"ם דלא סגי להאמין שיבא המשיח אלא יש חיוב לחכות לביאתו, ומי שאינו מחכה נקרא כופר. [וע"ש בשם הגרמ"ד דאף שרוב בני"א אינם מחכים כל הזמן, אינו כפייה כיון שהוא מחמת שהאמונה אינה מספיק עמוקה ומוחשית, ויש בזה חילוקי דרגות].

ויש שהק' מנ"ל לרמב"ם דמי שאינו מחכה הוא כופר, והרי מאמין הוא בכל עניני המשיח, אלא שכעת אינו מצפה לו. אכן הענין הוא שאם אינו מחכה הרי זה סימן שאינו מאמין באמת, שאם מאמין בכל מש"כ בנביאים על ביאת המשיח, לא יתכן שאינו מחכה לזה. [כ"מ בד' הח"ח ע"י לק', וכן מטו משמיה דהגר"ז, וע"י בברכת אברהם סנהדרין צז:].

וע"י בעלי שור ח"ב (עמ' תה) שהמקור לחיוב לחכות, הוא מהיסוד של "קרובה ישועתי לבא", עפ"י המד"ר הנ"ל "צפה לישועה שהיא קרובה לך", והיינו דהמציאות של הגאולה היא קרובה, ולכן ע"כ דהמאמין בגאולה מחכה לה, מכיון שהיא קרובה אליו.

וע"י בס' העיקרים (מ"ד פמ"ז) שהתקוה והתוחלת הן מוכרחות מהאמונה. [וע"ש בפמ"ט דאף שתוחלת ממושכה מחלת לב, זהו רק בדבר מסופק, אבל בדבר שאדם בטוח בו הרי התקוה תחזק את הלב ותשמחהו].

ע"י בהגש"פ למהר"ל דפתיחת הדלת לכבוד אליהו בליל הסדר, היא הקדמה להלל נרצה, להודיע לבנינו שטרם ביאת הגואל צ"י יקדים אליהו הנביא לבשרנו, ועיקר זה הוא יסוד אמת לאמונת ביאת המשיח [שלא נפול ברשת משיח שקר].

בשו"ת בני שלמה (ח"א מח) דקדק מפיטו ר"א הקליר דאף כשחל יו"ט דסוכות בשבת, אין לקנות אתרוג בהפקה, "גזירה שמא יבא משיח ויבנה ביהמ"ק בו ביום ואז ינטל לולב גם בשבת". וכע"ז בס' ארבעת המינים (עמ' תד) בשם הגר"ז בהר"ן שלא לקנות חסר אף בשנה כזו, שהרי אנו מצפים לישועה בכל רגע.

בכל יום

כ' המב"ט בבית אלקים (היסודות פ"ג) שהחסרון בחישוב הקץ הוא מפני שלא יחכה לו קודם אבל באמת אפשר שיבא בכל יום כמ"ש היום אם בקולו תשמעו, ואדרבה "האיחור הוא סיבה שתחכה לו יותר".

ויש שהק' על החיוב לצפות בכל יום מדאי' בר"ה (יא) דבניסן או תשרי עתידים להגאל. אכן ע"י בטורי אבן שם שכ' דב' מיני קיצין איכא בעתה ואחישה, והא דניסן ותשרי הוא בעתה, אבל כשזכו אחישנה וכל יום הוא זמנו. וכ"כ בחי' הגר"ז עה"ת פר' בא (יד,מ). וע"י שפ"א בר"ה שם שתי דביאת המשיח לחוד וגאולה לחוד, [וכ"מ ברמב"ם פ"ב ה"ב].

ובס' מעין בית השואבה (פר' בא) כ' הגר"ש שואב שמע מפ"י הח"ח דאף שצריכים לחכות בכל יום לביאת המשיח, הרי עפ"י דין צריכים לצפות לישועה בכל חודש ניסן כספק השקול, ע"ש. [וע"י ע"ז ט: דמשמע שבזמן המסוגל יש לנהוג כדאי שיבא].

עוד הקשו דהרי אליהו צריך לבא קודם לבשר על בואו וא"כ א"א שהמשיח יבא היום, [ע"י עירובין מג: שהק' במ"ג כע"ז]. וכבר עמד בזה המהרש"א בסנהדרין (צח). בהא דאמר משיח לריב"ל שיבא היום - אם בקולו תשמעו, וכ' דהיום לאו דוקא, ע"ש. והפלתי (קי בית הספק בסופו) ת' דאמנם הוא מתנאי המשיח, אבל זהו רק כשהגאולה בעיתה, "אבל אם זכו שימחר ויחיש גאולה מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות לשנות הסדר, ואהבה של קב"ה כי זכו ישראל משנה השורה". ובשם הגר"ז אמרו שתשבי בבואו יתרוך גם קושיא זו. וע"י רמב"ם פ"ב מהל' מלכים ה"ב דשי' שאליהו יבא אחרי המשיח.

קיוונו כל היום

הרד"ק בבתהלים עה"פ (סב,ט) "בטחו בו בכל עת" פי' דנאמר לבני הגלות שיבטחו בכל עת בה' שיביא להם הגאולה.

והגר"ז דייק מהרמב"ם שצריך לחכות לו הזמן, והוא הנוסח ב"ג עיקרים ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, כיון שהוא חלק מהאמונה בביאתו, ודעתו שהציפיה היא בכל רגע. וכך מטבע התפילה "כי לישועתך קיוונו כל היום". וכן מבואר במהרש"א בסנהדרין (צז): שמצפה בכל שעה ע"ש.

ויש להוכיח כן מהגמ' בתענית (יז). דכרהן שמכיר משמרתו אסור לשתות יין כל אותו היום, [אע"פ שודאי יתפכח לאחר שעה קלה].

אכן בשע"ת (קיה) ובסידור הריעב"ץ בשם האר"י כ' שבאמירת לישועתך קיוונו יכוון לקיים דין צפית לישועה, ומשמע דסגי ג"פ ביום. [וע"י בל' החרדים להיות מקוה "בכל יום"].

הבטחת לא מאסתים לכלותם

הרב יחיאל מיכאל רוטשילד

בב"ב ס: תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצוות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ופי' רשב"ם אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין במה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר. ועי' בתוס' שתמה איך יבטלו מצות פו"ר וברשב"ם משמע שיש בזה איסור מדינא וצ"ע. ובנמוק"י נראה שפי' לפי שבין כך זרעו של אברהם אבינו כלה ברותיות ע"י גזירות האלו וא"כ מוטב שכלה מאליו ולא ע"י הגוים, ועדיין לא נתיישב קוש' התוס'.

ונראה לפרש שהרי כבר ניתן הבטחה לישראל שבכל מצב שיהיה לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר ברית אתם (ויקרא כג, מד), ואילו היו מוסרים את נפשם נגד גזרותיהן באופן שיש חשש שיכלה זרעו של אברהם מן העולם, יתקיים בהם ההבטחה שלא מאסתים ולא געלתים לכלתם, שהקב"ה יעשה להם נס ויתבטלו שונאיהם כמו שראינו לאורך כל הדורות. אבל מכיון שידעו חז"ל שלא יעמדו בזה ובין כך יהיו עוברים ע"ז א"כ לא יזכו לזה וע"כ מחוסר ברירה מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין, אבל מן הדין היו צריכים לבחור בדרך השני.

תגובות

לגליון ק"ב - זכר לחורבן

במה שרצה לתלות הרב מ. רותן שליט"א את דברי האורחות רבינו דאם הסתיר את האמה על אמה שפי"ד, ותלה זה במח' השו"ע והמ"ב.
נראה לכא' דבין להשו"ע ובין להמ"ב איכא דין לראות את האמה ע"א, אלא דנח' אי בשעה שיוצא ונכנס סגי ליה, או בשעה שיושב בביתו יראהו תמיד. מ"מ הא מהת שמענו דלכו, ע צריך שיראה, וא"כ כשהסתיר ע"י ארון וכדו' לכא' אין בזה קיום הדין לראותו, ולהלכה בזה צ"ע.
בברכת התורה,

י. ט.

לגליון צ"ח - פרה אדומה

על הערת הר"מ שורצבורד שהתינוקות שהיו מלידתן בחצרות שע"ג סלע עד שיהיו בני ז' וח' (רש"י סוכה כא. מתוספתא), והרי צריך להביאם להקהל. ובגליון צט דחק הרש"ז כהן דאע"ג דמבואר בסוטה מא. שקיימו הקהל בבית שני, י"ל דהיה רק מדרבנן, ותקנת התינוקות לפרה דוחה שלא יובאו להקהל. ושמעתי ליישב ש"א דהאב מצווה להביאו, וי"ל דיתומים מאב היו. א"נ דאה"נ הובאו להקהל ע"ג שוורים כלמילוי מהשילוח.

ואי נימא דחרש ואילם וחיגר הפטורין מהקהל (רמב"ם פ"ב מחגיגה ה"א ופ"ג ה"ב), גם בעודם טף פטורין, י"ל שהיו כאלו. ועכ"פ חרש יש לפטור לפמש"כ בן יהודע (חגיגה ג.) ומש"ח (וילך) שטף באין ליתן שכר למביאייהם על שעי"ז יתדבקו אזניהם בד"ת כמש"א (ירו' ירמות פ"א ה"ו) על ר' יהושע אשרי יולדתו. ובחרש ליתא להא. וא"כ י"ל שחרשים היו, ועפ"ז יובן שלא הוצרכו חברה ז' וח' שנים, ובעודם מעוברות ידעו שילדו חרשים או אלמים וחיגרין, ע"פ הגמ' בנדרים כ' א', ע"ש.

בספיקו האם גם השוחט הפרה טעון פרישה. עי' תו"י יומא ב. ד"ה מפרישין, שהק' דלרב ששחיתת פרה בזר פסולה, ואיכא למ"ד דבעיא לדורות כ"ג, אמאי לא נקט מפרישין כהן השוחט שהיא עיקר יותר משריפה, ע"כ. ואע"ג דהוא מיירי דשכהן א' שוחט ושוורף, מ"מ משמע שהשחיטה מחייבת פרישה.

משה"ק מה ההיתר לשחוט ולשוורף פרה בחוה"מ. לענ"ד לק"מ כי הכוונה דאילו יארע שכלה האפר מפרה קודמת, הוי צרכי רבים במועד לשרוף ולהזות ג' וז' כדי שבסוף הרגל יטהרו.

יצחק ליסיצין

נושאי הגליונות הקרובים

עקב - כוונה בתפילה (יא. יג עבודה שב"ב)

ראה - לא תתגודדו (אגודות אגודות)

שופטים - דיני מלך ישראל (יז, יד-ט)

כי תצא - שילוח הקן (כב, ו-ז)

כי תבא - ביכורים (כו, א-ז)

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים] אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל', בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח, ובברכפלד ליד ביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יחזקאל.

או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net

חומר יתקבל בכל שבוע עד יום ג' בערב [ד"ת בכת"י ברור עד יום א'].

אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

תגובות יתקבלו בציון שם מלא בלבד, [בפרסום התגובה אפשר להשתמש בר"ת]

גליון עומקא דפרשה יו"ל בס"ד מדי שבת, במודיעין עילית רמת שלמה ואלעד.

[הנושא אחיד והכתבים מבני המקום] ניתן להשיג את עלוני שאר המקומות בטל' 054-8463121

תשובות לגליון המאה

בגליון ק"ה - פרשת ראה

יתפרסמו בס"ד תירוצים לקושיות גליון המאה.

יתקבלו רק תירוצים שנכתבו בקיצור ובבהירות. עדיפות לתירוצים על קושיות שנשארו בצ"ע.

תשובות יתפרסמו בשם מלא בלבד, בחורים מתבקשים לציון גם את שם הישיבה.

ניתן למסור למערכת עד יום ראשון כ"א אב בערב, בדוא"ל או בתיבה ליד אוצה"ס, [בכת"י ברור בלבד].

בימים הקרובים בס"ד

ניתן יהיה להשיג את גליון 100 הקושיות

ליד אוצה"ס בית יוסף ברח' שדי חמד.

כל הכותב ושולח הוא ע"ד שהמערכת אינה מתחייבת לפרסם את דבריו.

ברכה למורנו ראשי הכולל

הרה"ג ר' אשר מאיר

לרגל שמחת הב"מ לבניו

אהרון ני"ז אפריים ני"ז

יהי רצון שירוו רוב נחת מהם ומכל יוצ"ח

בהערכה ובהוקרה

בנהי החבורה בכולל שירת אהרון

מהפש הברותא לזמן אלול?
התקשר עכשיו לקובעי עיתים
9141217

לקראת זמן אלול הבעל"ט
תתפרסם בס"ד
טבלת הברותות מעודכנת.

תוכנית "שמח תשמח"
לילדים עד גיל שנה
לפרטים: 050-4150605

עשה תרומתך קבע

הקובה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

